

STORTINGET

Innst. 51 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:278 S (2021–2022)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Emma Watne, Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes og Tobias Drevland Lund om å oppheve Arbeidstilsynets øvre gebyrgrense

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag til endring i arbeidsmiljøloven § 18-10 første ledd, der øverste grense for overtredelsesgebyret oppheves.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 19. september 2022 om statsrådens vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 3. oktober 2022 følger vedlagt.

Som ledd i komiteens behandling av representantforslaget ble det åpnet for å sende inn skriftlig innspill. Det kom ingen skriftlige innspill.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tuva Moflag, Runar Sjøstad, Trine Lise Sundnes og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Senterpartiet, Eivind Drivenes og Per Olaf Lundteigen, fra Fremskrittspartiet, Dagfinn Henrik Olsen og Gisle Meininger Saudland, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Kirsti Bergstø, og fra Rødt, Mímir Kristjánsson, viser til at representantforslaget omhandler forslag om å oppheve Arbeidstilsynets øvre gebyrgrense. Komiteen viser til at Arbeidstilsynets mulighet til å gi overtredelsesgebyr er forankret i arbeidsmiljøloven § 18-10. Det er i denne paragrafen fastsatt et øvre tak for overtredelsesgebyr tilsvarende 15 G.

Komiteen viser til at bakgrunnen for forslaget er at fortjenesten ved brudd på loven i dag kan være større enn det øvre taket på gebyr i arbeidsmiljøloven, og bekymringen er derfor at loven ikke har en preventiv effekt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at overtredelsesgebyrene som ilegges av Arbeidstilsynet, må ha en preventiv effekt for at brudd på arbeidslivets regler ikke skal lønne seg.

Flertallet avviser ikke at det kan bli behov for å vurdere taket på overtredelsesgebyret. Ettersom det nå er iverksatt flere kraftfulle tiltak mot arbeidslivskriminalitet, inkludert at bruken av og nivået på overtredelsesgebyrene skal heves, mener flertallet det er natur-

lig at man ser på hvordan Arbeidstilsynets praksis utvikler seg i lys av disse endringene før man tar stilling til eventuelt videre arbeid med dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt merker seg at Arbeidstilsynet med dagens regler, jf. arbeidsmiljøloven § 18-10 første ledd, ikke kan ilegge overtredelsesgebyr større enn 15 G. Disse medlemmer erkjenner at gebyrets størrelse må ivareta hensynet til rettssikkerhet og forutberegnelighet. Samtidig må reaksjonsbruken være av en slik dimensjon at den har en tilstrekkelig effektivitet og preventiv kraft.

Disse medlemmer registrerer at mye har skjedd siden dagens øvre gebyrgrense ble vedtatt i 2013. Kriminaliteten blir stadig mer kompleks og aktørene mer profesjonelle. Disse medlemmer er videre kjent med at store aktører med solid økonomi kan oppnå store besparelser og gevinster som følge av alvorlige brudd på reglene. Det man sparer på manglende lønnsutbetaling til ansatte, overtredelse av stansingsvedtak eller andre brudd, kan i flere tilfeller overgå det maksimale gebyret.

Disse medlemmer erkjenner at Arbeidstilsynets verktøykasse, herunder overtredelsesgebyret, i slike tilfeller mister sin effektive og preventive virkning. Disse medlemmer erkjenner derfor at det utvilsomt er behov for en betydelig heving av det øvre taket for Arbeidstilsynets overtredelsesgebyr.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen betydelig heve den øvre grensen for illeggelse av overtredelsesgebyr samt sørge for at arbeidslivskriminalitet av grov karakter skal rutinemessig politianmelde.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter intensjonen i forslaget, men ser det som mest formålstjenlig at det fortsatt skal være et øvre tak for gebyrets størrelse, men at den øvre grensen for gebyr økes betydelig. Etter henvendelser til Arbeidstilsynet har disse medlemmer blitt gjort oppmerksomme på at det ikke ligger inne krav om å tilbakebetale lønn til arbeidstakere i saker der det forekommer lønnsstyveri.

Komiteens medlem fra Rødt viser til bakgrunnen for forslaget og eksempelet med bemannings-selskapet Staff 365, som sparte 3,2 mill. kroner på å underbetale sine arbeidere. Arbeidstilsynet avdekket i tillegg til grov underbetaling at bemannings-selskapet hadde begått massive brudd på arbeidsmiljøloven, blant annet ved å bryte arbeidstidsbestemmelsene. Dersom Arbeidstilsynet hadde ilagt det høyeste gebyret de kan etter dagens regelverk, ville selskapet hatt en

netto fortjeneste på lovbruddene på 1,6 mill. kroner. Dette medlem mener det er hevet over enhver tvil at lovens tak for overtredelsesgebyrets størrelse gjør at selskaper kan spekulere i lønnsomheten ved å bryte loven, og at loven ikke har tilstrekkelig preventiv effekt. Statsråden skriver i sin vurdering av forslaget at overtredelsesgebyr etter hennes oppfatning ofte er et svært effektivt virkemiddel, særlig overfor virksomheter som systematisk begår alvorlige lovbrudd og sosial dumping. Dette medlem viser til flere eksempler i media på selskaper som gjentatte ganger begår grove brudd på arbeidsmiljøloven. Aftenposten har i en rekke artikler avdekket livsfarlige forhold på byggeplassene til hyttegiganten FH Entreprenør. Sommeren 2019 ila Arbeidstilsynet selskapet et overtredelsesgebyr på 1 mill. kroner. Lovbruddene fortsatte etter at selskapet hadde fått gebyret. De brøt ifølge Aftenposten loven i alle fall 15 ganger til, selv om selskapet lovet å skjerpe seg. Hele 15 ganger stoppet Arbeidstilsynet selskapets byggeplasser på grunn av «overhengende fare for liv og helse». Dette medlem viser videre til at statsråden har bedt Arbeidstilsynet om å bruke overtredelsesgebyr mer aktivt og å øke gebyrenes størrelse. Statsråden sier at tilsynet gjør dette nå, og at hun er tilfreds med det. Men senest for et par uker siden kunne NRK avsløre at Arbeidstilsynet lot et spansk selskap, Electromecánica Del Noroeste, slippe et overtredelsesgebyr på 1,5 mill. kroner etter flere grove brudd på arbeidsmiljøloven. Arbeidstilsynet ila først gebyret etter at de selv, politiet og Skatteetaten trappet opp på verftet Vard Søviknes for å undersøke arbeidsforholdene. Selskapet kunne ikke legge frem arbeidsavtaler eller annen dokumentasjon de ble bedt om å vise. Hele fem ganger ba tilsynet om lønns slipper, uten å få det, og derfor ila de selskapet et overtredelsesgebyr. Etter nesten ett år sendte selskapet dokumentene i en klage, men etter at klagefristen var passert. Da slettet tilsynet gebyret. Dette medlem er veldig kritisk til at Arbeidstilsynet lot selskapet slippe gebyret, og mener det er et godt eksempel på at tilsynet slettes ikke bruker overtredelsesgebyrene aktivt nok. Men dette medlem vil også påpeke at selv om Arbeidstilsynet faktisk hadde opprettholdt gebyret, og selv om gebyret var rekordhøyt, utgjorde det bare en brøkdel av det spanske selskapets omsetning. Ifølge NRK omsatte Electromecánica Del Noroeste for nærmere en halv mrd. kroner i 2020, og gebyret utgjorde altså kun 0,3 pst. av omsetningen.

Dette medlem finner det merkelig at statsråden ikke vil heve eller fjerne det lovfestede taket for overtredelsesgebyrer, ettersom statsråden i sitt svarbrev til komiteen påstår at hun er enig med forslagsstillerne i at det er viktig at overtredelsesgebyret har en preventiv effekt, og at overtredelser av regelverket ikke skal lønne seg. Statsråden avviser ikke at det kan være aktuelt å sette i gang et arbeid for å heve det lovfestede taket for

overtredelsesgebyrene, men hun ønsker først å se hvordan Arbeidstilsynets praksis utvikler seg i lys av hennes signaler. Dette medlem mener det allerede er bevist at nivået på overtredelsesgebyrene er så lavt at det kan være lønnsomt for bedrifter å bryte loven, selv om selskapene blir ilagt det høyeste gebyret som er mulig. Dette medlem mener at selv om Arbeidstilsynet vil følge opp statsrådets instruksjer, vil selskapene likevel kunne spekulere i – og tjene på – å dumpe lønn, så lenge taket for overtredelsesgebyret ikke heves eller fjernes.

Til slutt vil dette medlem vise til det statsråden skriver om det konkrete forslaget, og at det i forvaltningsloven § 44 stilles som et generelt krav at overtredelsesgebyr skal ilegges etter «faste satser eller utmåles i det enkelte tilfelle (individuell utmåling) innenfor en øvre ramme som må fastsettes i eller i medhold av lov». Statsråden skriver:

«Jeg oppfatter ikke representantforslaget slik at det omfatter endring av forvaltningslovens generelle bestemmelse om overtredelsesgebyr, som et samlet Storting sluttet seg til i 2016. Jeg legger derfor til grunn at arbeidsmiljølovens gebyrbestemmelse må inneholde en eller annen form for øvre ramme for gebyrets størrelse».

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen betydelig heve den øvre grensen for illeggelse av overtredelsesgebyr samt sørge for at arbeidslivskriminalitet av grov karakter skal rutinemessig politianmeldes.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:278 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Emma Watne, Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes og Tobias Drevland Lund om å oppheve Arbeidstilsynets øvre gebyrgrense – vedtas ikke.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 15. november 2022

Kirsti Bergstø

leder

Dagfinn Henrik Olsen

ordfører

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Arbeids- og sosialkomiteen i Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref
2022/2749

Vår ref
22/3720-

Dato
3. oktober, 2022

Representantforslag 278 S (2021-2022)

Jeg viser til brev fra Stortingets arbeids- og sosialkomité 19. september 2022, der det bes om min vurdering av representantforslag 278 S (2021-2022) fra stortingsrepresentantene Emma Watne, Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes og Tobias Drevland Lund.

Representantforslaget går ut på at regjeringen skal «..legge frem et forslag til endring i arbeidsmiljøloven § 18-10 første ledd, der øverste grense for overtredelsesgebyret oppheves».

Bakgrunnen for forslaget er arbeidsmiljølovens øvre tak for overtredelsesgebyr tilsvarende 15 G (ca. 1,67 mill. kroner) i det enkelte tilfellet. Forslagsstillerne fremholder at fortjenesten ved brudd på loven etter omstendighetene kan være høyere enn grensen i arbeidsmiljøloven § 18-10, og at bruk av overtredelsesgebyr da ikke vil ha tilstrekkelig preventiv effekt. I representantforslaget fremholdes det blant annet videre at «Konkurransetilsynet kan vedta overtredelsesgebyr uten en øvre grense.»

Til det konkrete forslaget til endring av arbeidsmiljøloven vil jeg først vise til at forvaltningsloven § 44 stiller som et generelt krav at overtredelsesgebyr skal ilegges etter «...faste satser eller utmåles i det enkelte tilfelle (individuell utmåling) innenfor en øvre ramme som må fastsettes i eller i medhold av lov.» Jeg oppfatter ikke representantforslaget slik at det omfatter endring av forvaltningslovens generelle bestemmelse om overtredelsesgebyr, som et samlet Storting sluttet seg til i 2016. Jeg legger derfor til grunn at arbeidsmiljølovens gebyrbestemmelse må inneholde en eller annen form for øvre ramme for gebyrets størrelse. For ordens skyld vil jeg vise til at også overtredelsesgebyr etter konkurranseloven er bundet av fastsatte rammer. Disse fremkommer av en forskrift til konkurranseloven; forskrift om utmåling og lempning av overtredelsesgebyr. Som

forslagsstillerne viser til, kan imidlertid gebyr etter konkurranseloven bli meget høy. Dette følger av at rammene i forskriften er knyttet til en prosentandel av foretakets omsetning.

Det er min oppfatning at overtredelsesgebyr ofte er et svært effektivt virkemiddel, særlig overfor virksomheter som systematisk begår alvorlige lovbrudd og sosial dumping. Arbeidstilsynet er derfor bedt om å bruke overtredelsesgebyr mer aktivt og å øke gebyrenes størrelse. Det gjør tilsynet nå, og det er jeg tilfreds med.

Arbeidsmiljølovens grense på 15 G, som ble satt da overtredelsesgebyr ble vedtatt innført i 2013, var en avveining av effektivt tilsyn og reaksjonsbruk på den ene siden og hensynet til rettsikkerhet og forutberegnelighet på den andre. Høyere bøter enn dette kan imidlertid ilegges av påtalemyndighetene eller domstolene. Ved å følge «straffesporet» kan dessuten utbyttet av den straffbare handlingen inndras, jf. straffeloven kapittel 13.

Det har skjedd en utvikling siden overtredelsesgebyr kom inn i arbeidsmiljøloven og dagens tak ble fastsatt. Jeg er enig med representantene i at det er viktig at overtredelsesgebyret har en preventiv effekt og at overtredelser av regelverket ikke skal lønne seg. Jeg avviser derfor ikke at det kan være aktuelt å sette i gang et arbeid for å heve det lovfestede taket for overtredelsesgebyrene, men jeg ønsker først å se hvordan Arbeidstilsynets praksis utvikler seg i lys av mine signaler før jeg bestemmer meg for eventuelt videre arbeid.

Med hilsen

Marte Mjøs Persen

